

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

SEIMO KONTROLIERIAUS INICIATYVA ATLIKTO TYRIMO DĖL ALYTAUS PATAISOS NAMŲ PAREIGŪNŲ VEIKSMŲ (NEVEIKIMO) GALIMAI NEUŽTIKRINANT SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ PRIEINAMUMO PAŽYMA

2020-04-23 Nr. 4D-2019/1-1522
Vilnius

TYRIMO PAGRINDAS

1. Tyrimas pradėtas Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus Augustino Normanto 2019 m. gruodžio 5 d. sprendimu Nr. 4D-2019/1-1522.

Tyrimo tikslas. Nustatyti, ar naujai patvirtinta Alytaus pataisos namų (toliau vadinama ir – Alytaus PN) registravimosi pas gydytojus tvarka, kuri leidžia pakartotinai pas gydytoją registruotis tik praėjus dviem savaitėms po pirminės registracijos, nepažeidžia sergančių nuteistųjų teisės į sveikatos priežiūros prieinamumą.

Tyrimo pagrindas. Pagrindas pradėti tyrimą savo iniciatyva yra Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 13 straipsnio 3 dalis, kurioje nustatyta, kad, jeigu skundas yra gautas žodžiu, telefonu arba Seimo kontrolierius nustatė pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeistų žmogaus teisių ir laisvių požymių iš visuomenės informavimo priemonių bei iš kitų šaltinių, Seimo kontrolierius gali pradėti tyrimą savo iniciatyva.

Šiuo atveju tyrimą savo iniciatyva Seimo kontrolierius pradeda įvertinęs Alytaus PN 2019-05-09 atsakymo Nr. 363-727 nuteistajam A (asmens duomenys Seimo kontrolieriui žinomi) į jo 2019-03-22 skundą dėl sveikatos priežiūros paslaugų teikimo Alytaus PN turinį. Nuteistajam buvo nurodyta, kad buvo pakeista registravimosi pas gydytojus tvarka, pagal kurią, užsiregistravus pas gydytoją, tačiau neatvykus, pakartotinai pas gydytoją galima registruotis tik po dviejų savaitių.

Tyrimo objektas. Alytaus PN pareigūnų veiksmai (neveikimas) patvirtinant registravimosi pas gydytojus tvarką.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Nustatytos tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

2. Seimo kontrolierius 2020-01-09 raštu Nr. 4D-2019/1-1522/3D-69 kreipėsi į Alytaus PN administraciją, prašydamas paaiškinti 2019-05-09 rašte nurodytas aplinkybes dėl registravimosi pas gydytojus tvarkos.

3. Į Seimo kontrolieriaus raštą atsakė Laisvės atėmimo vietų ligoninė 2020-01-16 raštu Nr. 9-220 ir informavo, kad Alytaus PN 2017-10-18 buvo įdiegta elektroninė pacientų registravimo pas gydytojus tvarka. Ši tvarka galioja ir šiuo metu, pakeitimų nebuvo padaryta. Pagal registravimo pas gydytojus Alytaus PN tvarką, pacientai registruojami atsižvelgiant į laisvas vietas ir laikus; jeigu yra laisvas laikas, nuteistasis pas gydytoją gali būti registruojamas kiekvieną dieną. Pakartotinai pas

gydytoją nuteistasis gali būti registruojamas iš karto, kai tik atsiranda laisvas laikas, ir jokių apribojimų arba dviejų savaitių termino dėl pakartotinio registravimosi nėra.

4. Seimo kontrolierius 2020-02-25 raštu Nr. 4D-2019/1-1522/3D-497 papildomai kreipėsi į Alytaus PN administraciją, prašydamas paaiškinti atsakyme nuteistajam nurodytą dviejų savaitių terminą, kuris turi praeiti nuo paskutinio vizito pas gydytoją ir tik po kurio galima vėl registruotis pas gydytojus.

Alytaus PN 2020-02-28 rašte Nr. 8-1455 Seimo kontrolieriui nurodė, kad:

4.1. įstaigoje galioja 2017-10-18 įdiegta elektroninė pacientų registravimo pas gydytojus tvarka. Ši tvarka 2017-11-29 buvo pakoreguota, tačiau registracijos tvarka nepasikeitė;

4.2. „Nuteistuosius pas gydytojus elektroninėje sistemoje registruoja pareigūnai, atsakingi už nuteistųjų būrius. Pareigūnas informuoja nuteistąjį, kokias laisvas dienas ir laisvus laikus bei pas kurį gydytoją pasiūlo sistema. Jei yra laisvas laikas, nuteistasis gali būti pas tą patį gydytoją registruojamas kiekvieną dieną. Nuteistajam užsiregistravus pas gydytoją, tačiau į konsultaciją neatvykus, pakartotinai pacientas gali būti registruojamas bent kurią kitą dieną, pagal sistemoje pateiktus laisvus laikus. Jokių dviejų savaitių termino registracijai pas gydytojus nėra“;

4.3. Alytaus PN administracija paaiškino, kad „buvo diskutuojama dėl galimybės registracijos sistemą pakoreguoti, kad, neatvykus pas gydytoją registracijos metu, pakartotinai būtų galima registruotis tik po 1 ar 2 savaitių, tačiau buvo apsvarstyti visi galimi nepatogumai nuteistiesiems ir priimtas sprendimas registracijos programos nekeisti“;

4.4. šiame Alytaus PN rašte nurodoma, kad nuteistajam atsakymą rengęs medicinos darbuotojas įstaigoje nebedirba, todėl administracija negali paaiškinti, kodėl Pareiškėjui buvo suteikta klaidinga informacija dėl registracijos tvarkos pakeitimo;

4.5. Alytaus PN taip pat informavo, kad esant skubiam medicinos pagalbos atvejui sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos neatidėliotinai visą parą, todėl nuteistasis turi teisę kreiptis į budintį pareigūną, kuris pacientą gali palydėti į Pirminės asmens sveikatos priežiūros skyrių.

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

5. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje šalims narėms Nr. R (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“ nustatyta:

„39. Kalėjimų valdžia turi rūpintis visų kalinių sveikata.

[...]

40.4. Sveikatos priežiūros tarnybos kalinimo įstaigoje turi stengtis nustatyti ir gydyti visus fizinius ar psichinius susirgimus bei sutrikimus, nuo kurių kaliniai gali kentėti.

40.5. Visos reikalingos medicinos, chirurgijos ir psichiatrijos paslaugos, įskaitant ir tas paslaugas, kurios yra prieinamos visuomenėje, turi būti suteiktos kaliniui.

[...]

41.1. Kiekvienoje įstaigoje turi būti bent vienas kvalifikuotas bendrosios praktikos gydytojas.

41.2. Būtina sudaryti sąlygas, užtikrinančias, kad neatidėliotinais atvejais kvalifikuotas bendrosios praktikos gydytojas bet kuriuo metu galėtų nedelsdamas suteikti pirmąją medicinos pagalbą.

41.3. Įstaigose, neturinčiose visu etatu dirbančio praktikuojančio gydytojo, turi reguliariai lankytis ne visu etatu dirbantis gydytojas.

41.4. Kiekvieno kalėjimo personalas turi būti tinkamai parengtas sveikatos apsaugos atžvilgiu.

41.5. Kiekvienam kaliniui turi būti prieinamos kvalifikuoto dantisto ir okulisto paslaugos.“

6. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo:

22 straipsnis „Seimo kontrolieriaus sprendimai“ – „1. Seimo kontrolierius, atlikęs tyrimą, priima sprendimą: 1) pripažinti skundą pagrįstu; 2) atmesti skundą; 3) nutraukti skundo tyrimą. [...] 3. Skundo tyrimas nutraukiamas, jei tyrimo metu išnyksta skundžiamos aplinkybės arba, tarpininkaujant Seimo kontrolieriui, skunde keliamos problemos išsprendžiamos gera valia, taip pat kitais šio įstatymo nustatytais atvejais.“

7. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama – BVK):

174 straipsnis. *Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų asmens sveikatos priežiūra* – „1. Asmens sveikatos priežiūros paslaugos arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems teikiamos sveikatos apsaugos ministro ir teisingumo ministro nustatyta tvarka. 2. Pirminio lygio ambulatorinę arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų asmens sveikatos priežiūrą užtikrina laisvės atėmimo vietų ligoninė arba pataisos įstaigų asmens sveikatos priežiūros padaliniai. Pirminio lygio ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos pataisos įstaigų patalpose. 3. Kai laisvės atėmimo vietų ligoninė arba pataisos įstaigų asmens sveikatos priežiūros padaliniai dėl objektyvių priežasčių negali užtikrinti pirminio lygio ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems, šių paslaugų teikimą pataisos įstaigų patalpose pagal sudarytas sutartis užtikrina savivaldybės, kurios teritorijoje veikia pataisos įstaiga, pirminio lygio ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikianti asmens sveikatos priežiūros įstaiga. Sprendimą dėl konkrečios pirminio lygio ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios savivaldybės asmens sveikatos priežiūros įstaigos, kuri užtikrins asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems, paskyrimo priima savivaldybės, kurios teritorijoje veikia pataisos įstaiga, taryba. 4. Antrinio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugos, kurios neteikiamos laisvės atėmimo vietų ligoninėje, ir tretinio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugos arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems teikiamos arčiausiai esančiose ir atitinkamas paslaugas galinčiose suteikti valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigose. 5. Asmens sveikatos priežiūros paslaugos valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigose teikiamos užtikrinant nuteistųjų apsaugą. 6. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų asmens sveikatos priežiūrą organizuoja Sveikatos apsaugos ministerija.“

8. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau vadinama ir – VAĮ):

3 straipsnis. *Viešojo administravimo principai* – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujami šiais principais: [...] 2) objektyvumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 4) nepiktnaudžiavimo valdžia. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus, siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų; [...] 13) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį. [...]“

Lietuvos Respublikos teismų praktika

9. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (LVAT) nutartis:

„[...] Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtina atsakingo valdymo (gero

administravimo) principą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai, 2004 m. lapkričio 5 d. išvada). Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gegužės 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A10-655/2005). Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau – ir Viešojo administravimo įstatymas) 1 straipsnyje, apibrėžiančiame aptariamo įstatymo paskirtį, nustatyta, jog šis įstatymas sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms; nustato viešojo administravimo principus, viešojo administravimo sritis, viešojo administravimo subjektų sistemą ir administracinės procedūros organizavimo pagrindus; garantuoja asmenų teisę apskusti viešojo administravimo subjektų veiksmus, neveikimą ar administracinius sprendimus, taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų, skundų ir pranešimų nagrinėjimą; įtvirtina kitas asmenų ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje. Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje nurodyta, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo, subsidarumo ir kitais šioje įstatymo normoje išvardytais principais. Tai reiškia, jog kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma bendrųjų, be kita ko, konstitucinių teisės principų (teisės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.) (2012-03-01 nutartis administracinėje byloje Nr. A502-1605/2012).“

Tyrimo išvados

10. Tyrimas Seimo kontrolieriaus iniciatyva pradėtas įvertinus Alytaus PN 2019-05-09 atsakymą Nr. 363-727 nuteistajam A į jo 2019-03-22 skundą dėl sveikatos priežiūros paslaugų teikimo Alytaus PN; atsakyme nurodyta, kad buvo pakeista registravimosi pas gydytojus tvarka, pagal kurią, užsiregistravus pas gydytoją, tačiau neatvykus, pakartotinai pas gydytoją galima registruotis tik po dviejų savaičių.

11. Tyrimo metu nustatyta, kad Alytaus PN 2017 metų spalio 18 d. buvo įdiegta elektroninė pacientų registravimo pas gydytojus tvarka. 2017 m. lapkričio 29 d. Alytaus pataisos namų direktoriaus įsakymu Nr. 1-365 buvo pakoreguotas tvarkos aprašas „Dėl išankstinės pacientų (nuteistųjų) registracijos ambulatoriniam priėmimui ir leidimų patekti į sveikatos priežiūros tarnybą išdavimo“, tačiau registracijos tvarka nepasikeitė. Nuteistuosius pas gydytojus elektroninėje sistemoje registruoja pareigūnai, atsakingi už nuteistųjų būrius: pareigūnas informuoja nuteistąjį, kokias laisvas dienas ir laisvus laikus bei pas kurį gydytoją pasiūlo sistema. Jei yra laisvas laikas, nuteistasis gali būti pas tą patį gydytoją registruojamas kiekvieną dieną.

Nuteistajam užsiregistravus pas gydytoją, tačiau į konsultaciją neatvykus, pakartotinai pacientas gali būti registruojamas bet kurią kitą dieną, pagal sistemoje pateiktus laisvus laikus. Jokių dviejų savaičių termino registracijai pas gydytojus nėra.

12. BVK 174 straipsnyje numatyta, kad asmens sveikatos priežiūros paslaugos arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems teikiamos sveikatos apsaugos ministro ir teisingumo ministro nustatyta tvarka. Pirminio lygio ambulatorinę arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų asmens sveikatos priežiūrą užtikrina laisvės atėmimo vietų ligoninė arba pataisos įstaigų asmens sveikatos priežiūros padaliniai.

Europos kalėjimų taisyklėse nurodoma, kad įkalinimų įstaigų valdžia turi rūpintis visų kalinių sveikata. Kiekvienoje įstaigoje turi būti bent vienas kvalifikuotas bendrosios praktikos gydytojas. Būtina sudaryti sąlygas, užtikrinančias, kad neatidėliotinais atvejais kvalifikuotas

bendrosios praktikos gydytojas bet kuriuo metu galėtų nedelsdamas suteikti pirmąją medicinos pagalbą.

13. Atsižvelgiant į tai, kad tyrimo metu nepasitvirtino aplinkybės, dėl kurių tyrimas buvo pradėtas, t. y. Alytaus PN registravimosi pas gydytojus tvarka nebuvo pakeista, sergantys nuteistieji pas gydytoją gali registruotis nuolat, kai tik yra laisvų laikų, darytina išvada, kad Seimo kontrolieriaus tyrimas (atliktas savo iniciatyva) dėl sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo Alytaus PN neužtikrinimo atmestinas.

14. Atkreiptinas dėmesys, kad šio tyrimo metu paaiškėjo, jog Alytaus PN administracija atsakyme nuteistajam pateikė klaidinančią informaciją, kuri įtakojo Pareiškėjo kreipimąsi į Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigą ir šio tyrimo inicijavimą.

Alytaus PN nurodė, kad minėtą atsakymą nuteistajam rengęs darbuotojas įstaigoje nebedirba, todėl neaišku, kodėl buvo pateiktas toks atsakymas.

15. Pažymėtina, kad, pagal teisinį reglamentavimą bei teismų praktiką, nagrinėjant pareiškėjų skundus, Alytaus PN, kaip viešojo administravimo subjektas, privalo laikytis įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo principų, kas reiškia, kad Alytaus PN atsakymai į skundus ir prašymus turi būti parengti pagal jų turinį ir per teisės aktuose numatytus terminus.

LVAT yra pažymėjęs, kad vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, jog visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. VAĮ 1 straipsnyje, apibrėžiančiame aptariamo įstatymo paskirtį, nustatyta, jog šis įstatymas sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad „visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms; nustato viešojo administravimo principus, viešojo administravimo sritis [...], taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų, skundų ir pranešimų nagrinėjimą; įtvirtina kitas asmenų ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje“. VAĮ 3 straipsnyje nurodyta, kad viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo, subsidarumo ir kitais šioje įstatymo normoje išvardytais principais. Tai reiškia, jog kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma bendrųjų, be kita ko, konstitucinių teisės principų (teisėnės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei gero administravimo, atsakingo valdymo principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.) (šios pažymos 9 punktas).

16. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Alytaus PN administracijos atsakymas Pareiškėjui, kuriame suteikiama klaidinga informacija, negali būti vertinamas kaip tinkamas viešasis administravimas, rengiant atsakymą nebuvo paisoma gero viešojo administravimo bei atsakingo valdymo principų. Alytaus PN administracijos teiginys, kad atsakymą rengęs pareigūnas šiuo metu įstaigoje nedirba ir nėra galimybės paaiškinti, kodėl buvo suteikta tokia informacija, nesiderina ir su atsakomybės už priimtus sprendimus principu, nes atsakymą Pareiškėjui pasirašė direktoriaus pavaduotojas, todėl atsakymo turinį prieš pasirašant dokumentą turėjo įvertinti ir šis pareigūnas. Įvertinus šias aplinkybes, atkreiptinas Alytaus PN administracijos dėmesys į būtinybę laikytis gero viešojo administravimo principų ir teikti nuteistiesiems tikslią ir teisingą informaciją.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

17. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia savo iniciatyva pradėti

tyrimą dėl Alytaus pataisos namų pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumu, atmesti.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJA

18. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Alytaus pataisos namų direktoriui rekomenduoja imtis priemonių, kad atsakymai į skundus ir prašymus būtų rengiami atidžiai, vadovaujantis galiojančiomis teisės aktų nuostatomis, ir juose nebūtų klaidinančios informacijos.

19. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas